

УДК 378.018.591-043.86(100)

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.17>

Л. В. КОРЖ-УСЕНКО

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри менеджменту освіти та педагогіки вищої школи,

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,

м. Суми, Україна

Електронна пошта: korzhusenko.lv.73@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-9538-4147>

О. Л. СИДОРЕНКО

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри практики англійської мови,

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,

м. Суми, Україна

Електронна пошта: helensspu@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-6494-0451>

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ У СВІТОВОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Стаття присвячена розкриттю тенденцій та особливостей розвитку недержавної вищої школи у світовому вимірі. На основі історіографічного аналізу з'ясовано ступінь розробленості вибраної проблеми та підтверджено, що розвиток недержавного сектору вищої школи належить до сучасних трендів глобального ринку освітніх послуг. З використанням термінологічного аналізу уточнено ключові поняття дослідження.

Завдяки ретроспективному аналізу еволюції світового освітнього простору представлено історичні аспекти розвитку недержавних закладів вищої освіти у XX столітті. За допомогою синхронного аналізу перебігу інноваційних процесів у світовому освітньому просторі розкрито регіональні та сутнісні особливості розвитку недержавного сектору вищої школи у різних країнах світу. Методом синтезу узагальнено основні переваги та недоліки недержавних закладів вищої освіти у світовому вимірі на початку XXI століття.

Показано домінування недержавного сектору вищої освіти за кількісними характеристиками та якістю освітніх послуг. Охарактеризовано типи закладів вищої освіти недержавного сектору, розповсюджених у різних країнах світу. Окреслено особливості елітних приватних університетів та вищих шкіл, спрямованих на масовізацію освіти. Розкрито значення позитивного досвіду високорозвинених країн під час розроблення освітніх моделей у різних країнах світу.

Розкрито посилення таких тенденцій у розвитку недержавної вищої школи на початку XXI століття, як: лібералізація, демократизація, модернізація університетської автономії, диверсифікація, елітаризація, комерціалізація, інтеграція, міжнародна координація.

На підставі методу узагальнення представлено результати, висновки та перспективи розроблення вибраної проблеми.

Ключові слова: розвиток, недержавна вища школа, віртуальний університет, недержавний сектор вищої освіти, глобалізація, світовий освітній простір, якість освітніх послуг.

Постановка проблеми. У сучасному постмодерному суспільстві, в епоху панування інформаційних систем та цифрових технологій, актуальність недержавного сектору, що розвивається паралельно із державною освітою, пов'язана передусім з економічним прогресом людства, необхідністю забезпечення сталого розвитку суспільства та підготовки конкурентоспроможних висококваліфікованих фахівців із різних галузей економіки та народного

господарства. На думку сучасних дослідників, недержавна вища школа має значно вищий рівень соціальної відповідальності за результати освітньої діяльності, дбаючи про конкурентоздатність випускників, актуальність спеціальностей та поліпшені умови навчання [Грицай; Хміль].

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що на початку XXI століття для розвинених країн світу характерним є активний розвиток недержавної вищої школи.

жавного сектору вищої школи. Загалом нині до 30% суб'єктів ринку, що надають освітні послуги у сфері вищої освіти у світі, є приватними [Присвітла : 64]. За останнє десятиріччя частка недержавних вищих шкіл у світовому освітньому просторі зросла з 10% до 30%. У глобальній економіці темпи зростання фінансування і капіталізації недержавного сектору вищої освіти значно перевищують державний, що зумовлено його високою ефективністю [Орлов : 8].

Аналіз попередніх досліджень. У процесі дослідження вибраної проблеми з використанням історіографічного аналізу узагальнено результати наукових розвідок українських (Л. Антонюк, Н. Василькова, О. Ільницький, М. Костецька, П. Орлов, А. Павленко, Т. Потапенко, І. Прохор, А. Сбруева, М. Скубій та ін.) та зарубіжних авторів (Г. Гізеке, Д. Леві, Р. Рейз та ін.). Однак більшість цих авторів торкаються вибраної проблеми або в більш широкому контексті, або вузькоаспектизовано, зосереджуючись на досвіді розвитку вищої освіти в окремих країнах. Водночас у сучасній науковій літературі бракує розвідок, в яких здійснено системний аналіз та узагальнення стану розвитку недержавних закладів вищої освіти у світі з урахуванням кількісних і якісних характеристик.

Здійснення термінологічного аналізу засвідчує дефініційну невизначеність ключових понять дослідження, оскільки вищі школи недержавного сектору позиціонуються різними вітчизняними і зарубіжними авторами як недержавні (nonstate), приватні (private), незалежні (independent) або «вільні», неурядові (non-governmental) [Корж-Усенко : 7]. Проте часто у текстах розвідок можна зустріти використання цих понять як синонімічних.

Мета статті полягає у розкритті провідних тенденцій та особливостей розвитку недержавної вищої школи у світовому освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Ретроспективний аналіз показує, що якщо вища школа у Сполучених Штатах Америки ще з часів її становлення почала функціонувати переважно як недержавна на засадах децентралізації, регіоналізації, реалізації приватної та громадської ініціативи, то для західноєвропейського простору характерною є інтенсивна розбудова

недержавного сектору вищої освіти, починаючи з другої половини ХХ століття, а для країн Центральної та Східної Європи – з 1990-х років (після розпаду СРСР). Флагманом недержавної вищої школи у світовому освітньому просторі тривалий час виступали США, де частка недержавних закладів вищої освіти становить понад 50%. У США близько 2,5 тис. приватних коледжів із 4-річним курсом навчання (рівень бакалавра) та університетів, в яких здобуває освіту понад 15 мільйонів осіб [Орлов : 8]. До найстаріших і найпрестижніших закладів належать вісім університетів асоціації «Ліга плюща», що входять до категорії дослідницьких університетів світового класу, займаючи чільні місця в міжнародних рейтингах за якістю викладання та дослідницької діяльності, рівнем поширення знань та інновацій, організацією міжнародної співпраці. Це Браунський університет, Дартмутський коледж, Гарвардський університет, Колумбійський університет, Корнелльський університет, Єльський університет, Пенсильванський університет, Принстонський університет, до групи яких сьогодні додають ще й Стенфордський університет, Массачусетський технологічний інститут, Університет Чикаго та Університет Дюка.

Проведені дослідження свідчать, що для елітних університетів США характерні селективність у відборі студентів і професорсько-викладацького складу, потужний інноваційний та науково-дослідницький потенціал, повнота академічної, кадрової та фінансової автономії; ресурсна забезпеченість (із кількामільярдними річними бюджетами). Добірний професорсько-викладацький склад репрезентують учені зі світовими іменами, провідні політичні діячі, успішні бізнесмени. Саме члени групи Ліги плюща випустили сотні Нобелівських лауреатів (найбільше – Гарвардський університет – 153 лауреати), політичних і громадських лідерів, діячів освіти, науки і культури [Ідея :121–133].

Елітні заклади є рушіями суспільного прогресу, осередками фундаментальних та прикладних досліджень на міждисциплінарному і трансдисциплінарному рівнях, виступаючи партнерами бізнесу в інтеграції освіти, науки й виробництва, провідними суб'єктами національної інноваційної системи (з інфра-

структурою бізнес-інкубаторів, технопарків, інноваційних компаній). В університетах із високою інтенсивністю дослідницької діяльності чисельність аспірантів іноді перевищує чисельність студентів: наприклад, у Стенфордському університеті частка PhD-студентів становить 65% [Антонюк : 8–9]. Такі заклади освіти, як Гарвардський університет і Массачусетський технологічний інститут, активно розвиваючи фандрайзингову діяльність, залучають від приватних донорів, громадських благодійних і державних структур ресурси, необхідні для організації освітнього процесу або реалізації суспільно значущих некомерційних проєктів та спрямовують на здійснення наукових досліджень близько 50% свого бюджету [The Carnegie]. Так, обсяг ендавменту Гарвардського університету у 2018 році становив 38,3 мільярда доларів, що є рекордом для закладів освіти у світовому просторі. Саме елітні університети диктують тренди та генерують інновації в освіті та суспільстві загалом. Одним із найавторитетніших у галузі дистанційної освіти є Пенсільванський університет, досвід якого використовується ЮНЕСКО під час розроблення концепції віртуального університету.

Синхронний аналіз регіонального виміру розвитку світового освітнього простору засвідчує, що на сучасному етапі порівняно швидкими темпами розвивається недержавна вища школа у таких країнах Європейського освітнього простору, як Франція та Німеччина. Так, у Франції – країні з глибокими освітніми традиціями та давньою історією недержавної вищої школи – нині із 92 університетів тільки 7 є недержавними (зокрема 5 католицькими). Проте у країні існує мережа приватних спеціалізованих вищих шкіл, що пропонують студентам унікальні освітні програми і високий рівень підготовки в галузі гуманітарних наук та інженерних професій [Стефанович]. За капіталовкладеннями приватного сектору в наукові дослідження Франція нині займає провідні позиції в Європі.

Водночас у Німеччині вища освіта традиційно знаходилася під державним контролем, поєднаним із дотриманням академічної автономії. Перший німецький недержавний університет у ФРН було засновано тільки в 1982 році, хоча Український вільний університет як при-

ватний заклад вищої освіти, заснований українськими емігрантами, розпочав функціонування у Мюнхені ще в 1945 році на території американської окупаційної зони. Станом на 2015 рік кількість недержавних закладів вищої освіти у ФРН зросла до 113. Оскільки від початку створення недержавні університети Німеччини були зорієнтовані на підготовку іноземних студентів, то викладання в них здійснювалося переважно англійською мовою. Водночас більшість недержавних вищих шкіл у ФРН повністю відповідають високим державним стандартам, тому такі заклади мають диверсифіковані джерела фінансування та отримують матеріальну підтримку на місцевому рівні.

В Італії тільки впродовж 1990–2000 років кількість недержавних закладів вищої освіти зросла вдвічі; ця тенденція посилилася і в наступне десятиліття. Відповідно у 2005 році паралельно із 61 державним університетом функціонувало 28 недержавних, що охоплювали 10% всіх студентів країни [Хантер]. Винятковою однорідністю вирізняється іспанська система вищої освіти, оскільки 98% студентів навчаються в університетах (52 державних і 7 недержавних), поза межами яких готують тільки фахівців із туризму, ремесел та деяких інших професій [Костецька].

У Великобританії функціонують такі авторитетні заклади недержавного сектору, як Університет Бекінгема (1973 р.) зі спеціалізацією на фінансовому менеджменті й бізнес-адмініструванні та Лондонський відкритий університет (1969 р.), що є лідером з організації дистанційного навчання в Європейському Союзі та світі загалом, забезпечуючи навчання понад 209 тисяч студентів [Парпан : 183–184]. Завдяки вільному доступу до освітніх послуг здобувачі самостійно обирають із сотень програм університетського або нижчого рівнів. Відкритий університет у Лондоні став прикладом для інших аналогічних закладів. Так, Іспанський національний університет дистанційної освіти включає 58 навчальних центрів в Іспанії та 9 – за її межами. Національний центр дистанційної освіти у Франції забезпечує освітою 35 тисяч студентів із 120 країн світу. До кращих у своїй категорії закладів належить Віртуальний глобальний університет у Німеччині, заснований у 2001 році групою із 17 професорів із 14 різних

університетів з Австрії, Німеччини, Швейцарії. Вагомий вплив має Європейська асоціація університетів із дистанційної освіти, під егідою якої діє Міжнародний європейський відкритий університет, що охоплює 17 відкритих університетів і факультетів із 15 країн [Костецька]. Загалом мережа відкритих університетів суттєво сприяє масовізації вищої освіти.

Порівняльний аналіз показує, що сьогодні недержавний сектор вищої освіти найінтенсивніше розвивається у країнах Центральної і Східної Європи, Азії та Близького Сходу. Активізація розбудови недержавної вищої школи у країнах Центральної і Східної Європи зумовлена низкою чинників: зміною суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації після розпаду Радянського Союзу та «соціалістичної співдружності держав», відродженням традицій громадської та приватної ініціативи в галузі освіти, економічною, політичною духовною свободою як запорукою ринкових відносин і конкуренції, усуненням монополії держави та скасуванням практики державного розподілу молодих фахівців, переорієнтацією на потреби регіональних ринків праці, наявністю попиту на кадри, яких готують недержавні вищі школи, створенням сприятливих умов для навчання, дозвілля і побуту, гнучким використанням матеріальних стимулів для мотивації професорсько-викладацького складу, спрямованим на залучення до провідних фахівців. У деяких країнах Центральної і Східної Європи частка недержавних вищих шкіл у системі освіти є вельми високою: у Словенії – 82 %, у Польщі – 63 %, в Естонії та Румунії – 60 %, в Угорщині – 52 % [Білецька]. Проте здебільшого це невеликі вищі школи зі слабкою інфраструктурою та нестабільним професорсько-викладацьким контингентом, що переважно надають освіту з гуманітарних та соціально-економічних спеціальностей. Тому деякі дослідники, а саме Г. Гізеке [Giesecke], Д. Леві [Levy], Р. Рейз [Reisz], наголошують, що новостворені заклади освіти країн Центральної і Східної Європи вимушені «вести щоденний бій, як з погляду життєздатності, так і з погляду законності» [Giesecke : 4] в умовах браку досвіду та недосконалості нормативно-правового поля.

Аналіз літератури показує інтенсивну розбудову недержавного сектору вищої школи

в Польщі: якщо раніше до нього належав тільки Люблінський католицький університет, що мав статус єдиного великого недержавного закладу освіти серед країн соціалістичного табору, то станом на 2017 рік у країні діяло 11 державних та 1 приватний університети класичної моделі, 15 технічних університетів і 2 інститути, 6 академій економіки і медичних академій, 17 шкіл мистецтв та 6 закладів вищої освіти із фізкультури і спорту. Загалом 86 недержавних закладів вищої освіти, але тільки 9 з них мають право надавати кваліфікацію «магістр» [Костецька : 158].

Серед країн пострадянського простору значних успіхів із розвитку недержавного сектору досягнуто у Грузії після відповідної реформи 2005 року. У Казахстані кількість державних та недержавних закладів вищої освіти є приблизно врівноваженою. До країн із наявністю понад 70 % недержавних закладів освіти у структурі ринку освітніх послуг належать Японія, Індонезія, Філіппіни і Республіка Корея [Парпан : 272], зокрема в Японії – близько 90 %, що зумовлює феномен «економічного дива». При цьому значною є кількість «карликових університетів» – закладів вищої освіти, в яких на одному-двох факультетах навчається 200–300 студентів. Останнім часом значних успіхів досягла недержавна вища школа в Китаї. Досить розгалужений недержавний сектор вищої школи в Сінгапурі та Південній Кореї доповнює державний, що дозволяє охопити вищою освітою майже все доросле населення цих країн. Динамічно розвивається недержавний сектор вищої освіти в окремих країнах Африки, зокрема в Єгипті (особливо Американський університет в Каїрі, Німецький університет в Каїрі, Французький університет Єгипту) та Кенії, а також Саудівській Аравії та Ізраїлі, що активно використовують американський досвід. В Ірані, де недержавний сектор є досить молодим (близько 30 років), вищі школи такого типу мають низку преференцій та звільнені від податків. Згідно з результатами міжнародних освітніх рейтингів, упродовж останніх років найбільш стрімку позитивну динаміку демонструють заклади вищої освіти Малайзії, де створення приватних університетів та університетських коледжів легітимізовано на законодавчому рівні у 1996 році, хоча до цього приватні вищі школи не могли надавати наукові ступені.

У країнах, що розвиваються, недержавний сектор освітніх послуг передусім зорієнтований на масове залучення абітурієнтів. Водночас на сучасному етапі посилюється тенденція до «приватизації» державних університетів. У таких країнах, як Австралія та Китай, значно розширено повноваження університетів у сфері фінансування, завдяки чому заклади освіти здатні самостійно генерувати власний прибуток. Відбувається активна комерціалізація та диверсифікація джерел фінансування: крім плати за навчання, університети отримують прибуток від науково-дослідних фондів, продажу інноваційних товарів, завдяки діяльності технопарків, консалтингу і дослідницьких послуг тощо.

Зазначимо, що серйозним випробуванням для недержавної вищої школи стала пандемія коронавірусу. Водночас Covid-19 спонукав заклади вищої освіти у різних країнах світу до переведення освітньої діяльності в онлайн-формат. Проте флагмани вищої освіти (такі як Гарвард) навіть у кризових умовах продовжили нарощувати свій науково-дослідницький потенціал, а деякі заклади, які здійснювали дослідження в галузі медицини та організації дистанційного навчання, навіть піднялися в рейтингах за рахунок підвищення індексу цитування праць викладачів.

Синхронний аналіз розвитку сучасного освітнього простору показує, що значних успіхів у розширенні недержавного сектору вищої освіти досягли країни, в яких підвищення валового національного продукту супроводжувалося зростанням рівня освіти, створенням суспільного клімату прагнення й поваги до знань, розробленням відповідної нормативної бази (Німеччина, Японія, США, Південна Корея, Сінгапур). Проте якщо для багатьох країн Азії характерною була суцільна приватизація, то у Східній Європі й Африці превалювала квазі-приватизація з посиленням тенденції до розмивання державних і недержавних секторів через їхнє тісне партнерство [Прохор : 107].

Результати. Отже, в результаті проведеного дослідження виявлено регіональні особливості розвитку недержавного вищого сектору вищої освіти у світовому освітньому просторі: якщо вища школа у США ще з часів її становлення почала функціонувати переважно як

приватна, то інтенсивна розбудова недержавного сектору вищої освіти у західноєвропейському просторі пов'язана з другою половиною ХХ століття, у країнах Центральної і Східної Європи, Азії та Близького Сходу – з початком ХХІ століття. Як свідчать міжнародні освітні рейтинги, нині за динамікою розвитку недержавних вищих шкіл у лідери вийшли азіатські країни, що демонструють стрімкий розвиток ІТ-технологій. Визначено сутнісні особливості провідних недержавних закладів вищої освіти у світовому освітньому просторі: елітність (висококласність) освітніх послуг, якісне академічне й культурне середовище, висока концентрація і культивування талантів серед викладачів та студентів, потужна матеріально-технічна база, продуктивність дослідницької діяльності, потужний інноваційний потенціал, достатність ресурсів з питомою часткою приватних джерел фінансування, що дозволяє забезпечувати високий конкурентоспроможний статус на міжнародному рівні.

До провідних тенденцій розвитку недержавної вищої школи у світовому освітньому просторі на початку ХХІ століття належать: лібералізація, демократизація, модернізація університетської автономії, диверсифікація, елітаризація, комерціалізація, інтеграція, міжнародна координація. У системах вищої освіти багатьох розвинутих країн спостерігається тенденція відмови від енциклопедичності навчальних програм на користь нових, спрямованих на творчу самореалізацію особистості за рахунок розширення варіативного компоненту змісту освіти (до 50% предметів), розвиток критичного мислення та професійної компетентності майбутніх фахівців, комунікативних компетентностей і здатності до командної роботи, креативного лідерства і моральних якостей, соціальну інтеграцію фахівця як активного члена громадянського суспільства.

Висновки. У недержавному секторі світового освітнього простору виокремлено широкий спектр закладів вищої освіти, серед яких університети III тисячоліття, університетські коледжі, вищі спеціалізовані школи з акцентом на професійній підготовці, віртуальні університети з різноманітними програмами та рівнями, а також філії знаних освітніх осередків. Підтверджено, що під час розроблення освітніх

моделей у різних регіонах світу активно використовується позитивний досвід високорозвинутих країн, зокрема США, Великої Британії, Німеччини, Франції. Проте якщо в США недержавні вищі школи – це елітні заклади, що вважаються еталоном якості освіти, то в багатьох інших країнах недержавний сектор передусім

спрямований на забезпечення масовізації освітніх послуг.

До перспективних напрямів подальшого розроблення вибраної теми належить вивчення можливостей використання позитивного зарубіжного досвіду в недержавному секторі вищої освіти України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Л.Л., Павленко А.Ф., Василькова Н.В. Дослідницькі університети: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. Київ : КНЕУ, 2014. 350 с.
2. Білецька В.В., Полянничко О.М., Комоцька О.С. Тенденції розвитку вищої освіти в країнах Європейського Союзу. *Молодий вчений*. 2018. № 4.3 (56.3). С. 10–14.
3. Грицай Я.О. Місце приватних університетів Німеччини в освітній системі держави. *Innovative solutions in modern science*. 2017. № 4 (13). С. 1–26.
4. Ідея університету: сучасний дискурс / В.Г. Кремень, С.В. Курбатов, В.А. Бугров, А.С. Філіпенко та ін. ; ред. Л.В. Губерський, А.С. Філіпенко. Київ: Київський університет, 2014. 367 с.
5. Корж-Усенко Л.В., Сидоренко О.Л. Недержавна вища школа України: ретродосвід та сучасні виклики. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. 160 с.
6. Костецька М.В. Розвиток вищої освіти в Україні та країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): порівняльний аналіз : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2017. 187 с.
7. Орлов П.І. Приватна вища освіта в Україні (стан та перспективи). *Наукові записки Харківського економіко-правового університету. Право. Економіка. Гуманітаристика*. 2019. № 1 (22). С. 6–15.
8. Парпан У.М. Правова природа вищої освіти в Україні: теоретико-правовий вимір : дис. ... д-ра юр. наук : 12.00.01. Львів, 2018. 473 с.
9. Присвітла О.В. Домінанти розвитку вищої освіти в умовах глобального ринку освітніх послуг : дис. ... канд. економ. наук : 08.00.02. Львів, 2016. 276 с.
10. Прохор І.П. Тенденції в управлінні приватною вищою освітою України в умовах європейської інтеграції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.06. Київ, 2015. 319 с.
11. Стефанович М. Система вищої освіти в Франції. URL : <https://www.hotcourses.ru/study-in-france/choosing-a-university/higher-education-system-in-france/> (дата звернення : 28.10.2021).
12. Хантер Ф. Частные университеты в системе высшего образования Италии. *Экономика образования*. 2010. № 5. С. 132–134.
13. Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції. *Молодь і ринок*. 2010. № 9. С. 95–99.
14. Частные вузы в Германии. URL : <http://www.de-portal.com/ru/ucbeba-v-germanii/chastnye-vuzy-v-germanii.html> (дата звернення : 28.10.2021).
15. Giesecke, H.C. (1999). Expansion and development of private higher education in East Central Europe. *International Higher Education*. 16, 2–4. URL : <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/6498/5721>
16. Levy, D. (2005). Legitimacy in Central and Eastern European Private Higher Education. *International Higher Education*, 38, 7–8. URL : <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/7464/6660>
17. Reisz, R.D. (2003). *Public policy for private higher education in Central and Eastern Europe. Conceptual clarifications, statistical evidence, open questions*. Arbeitsberichte 2'03. Hrsg. von HoF Wittenberg – Institut für Hochschulforschung an der Martin-Luther-Universität HalleWittenber, Wittenberg. URL : https://www.hof.uni-halle.de/dateien/ab_2_2003.pdf
18. Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. (2021). URL : <http://www.carnegiefoundation.org/>

REFERENCES

1. Antoniuk, L.L., Pavlenko, A.F., Vasykova, N.V. (2014). Doslidnytski universytety: svitovyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Research universities: world experience and development prospects in Ukraine]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
2. Biletska, V.V., Polianychko, O.M., Komotska, O.S. (2018). Tendentsii rozvytku vyshchoi osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Trends in the development of higher education in the countries of the European Union]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 4.3 (56.3), 10–14 [in Ukrainian].

3. Hrytsai, Ya.O. (2017). Mistse pryvatnykh universytetiv Nimechchyny v osvittii systemi derzhavy [The place of private universities in Germany in the educational system of the state]. *Innovative solutions in modern science*, 4 (13), 1–26 [in Ukrainian].
4. Ideia universytetu: suchasnyi dyskurs [The idea of the university: modern discourse]. (2014). V.H. Kremen, S.V. Kurbatov, V.A. Buhrov, A.S. Filipenko ta in.; red. L.V. Huberskyi, A.S. Filipenko. Kyiv: Kyivskiy universytet [in Ukrainian].
5. Korzh-Usenko, L.V., Sydorenko, O.L. (2020). Niderzhavna vyshcha shkola Ukrainy: retrodosvid ta suchasni vyklyky [Non-state higher school of Ukraine: retro experience and modern challenges]. [Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A. S. Makarenka].
6. Kostetska, M.V. (2017). Rozvytok vyshchoi osvity v Ukraini ta krainakh Yevropeiskoho Soiuzu (kinets KhKh – pochatok KhKhI st.): porivnialnyi analiz [Development of higher education in Ukraine and the countries of the European Union (late XX - early XXI century): a comparative analysis]. *Candidate's thesis*. Drohobych [in Ukrainian].
7. Orlov, P.I. (2019). Pryvatna vyshcha osvita v Ukraini (stan ta perspektyvy) [Private higher education in Ukraine (status and prospects)]. *Naukovi zapysky Kharkivskoho ekonomiko-pravovoho universytetu. Pravo. Ekonomika. Humanitarystyka – Scientific notes of Kharkiv University of Economics and Law. Right. Economy. Humanities*, 1 (22), 6–15 [in Ukrainian].
8. Parpan, U.M. (2018). Pravova pryroda vyshchoi osvity v Ukraini: teoretyko-pravovyi vymir [Legal nature of higher education in Ukraine: theoretical and legal dimension]. *Doctor's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
9. Prysvitla, O.V. (2016). Dominanty rozvytku vyshchoi osvity v umovakh hlobalnoho rynku osvitnikh posluh [Dominants of higher education development in the global market of educational services]. *Candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].
10. Prokhor, I.P. (2015). Tendentsii v upravlinni pryvatnoiu vyshchoiu osvitou Ukrainy v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Trends in the management of private higher education in Ukraine in the context of European integration]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Stefanovich, M. (2019). Sistema vysshego obrazovaniya vo Francii [The system of higher education in France]. URL: <https://www.hotcourses.ru/study-in-france/choosing-a-university/higher-education-system-in-france/> (Last accessed: 28.10/2021) [in Russian].
12. Hanter, F. (2010). Chastnye universytety v sisteme vysshego obrazovaniya Italii [Private universities in the Italian higher education system]. *Jekonomika obrazovaniya – Jekonomika obrazovaniya*, 5, 132–134 [in Russian].
13. Khmil, O. (2010). Osoblyvosti systemy vyshchoi osvity u Frantsii [Features of the higher education system in France]. *Molod i rynek – Youth and the market*, 9, 95–99 [in Ukrainian].
14. Chastnye VUZy v Germanii [Private universities in Germany]. (2019). URL : <http://www.de-portal.com/ru/ucbeba-v-germanii/chastnye-vuzy-v-germanii.html> (Last accessed: 28.10/2021) [in Russian].
15. Giesecke, H.C. (1999). Expansion and development of private higher education in East Central Europe. *International Higher Education*. 16, 2–4. URL : <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/6498/5721> [in English].
16. Levy, D. (2005). Legitimacy in Central and Eastern European Private Higher Education. *International Higher Education*, 38, 7–8. URL : <https://ejournals.bc.edu/index.php/ihe/article/view/7464/6660> [in English].
17. Reisz, R.D. (2003). *Public policy for private higher education in Central and Eastern Europe. Conceptual clarifications, statistical evidence, open questions*. Arbeitsberichte 2'03. Hrsg. von HoF Wittenberg – Institut für Hochschulforschung an der Martin-Luther-Universität HalleWittenber, Wittenberg. URL : https://www.hof.uni-halle.de/dateien/ab_2_2003.pdf [in English].
18. Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching. (2021). URL : <http://www.carnegiefoundation.org/> [in English].

L. V. Korzh-Usenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Management Education and Higher School Pedagogy,

Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko,

Sumy, Ukraine

E-mail: korzhusenko.lv.73@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-9538-4147>

O. L. SYDORENKO

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the Department of English Practice,
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko,
Sumy, Ukraine
E-mail: helensspu@gmail.com
<http://orcid.org/0000-0002-6494-0451>*

**TRENDS AND FEATURES OF DEVELOPMENT NON-STATE HIGHER SCHOOL
IN THE WORLD EDUCATIONAL SPACE**

The investigation is devoted to revealing the trends and peculiarities of the development of non-state higher school in the world dimension. Based on the historiographical analysis, the degree of elaboration of the selected problem was clarified and it was confirmed that the development of the non-governmental sector of higher education belongs to the current trends of the global market of educational services. Using terminological analysis, the key concepts of the study were clarified.

Due to the retrospective analysis of the evolution of the world educational space, the historical aspects of the development of non-state higher education institutions in the twentieth century are presented. With the help of synchronous analysis of the course of innovation processes in the world educational space, the regional and essential features of the development of the private sector of higher education in different countries of the world are revealed. The synthesis method summarizes the main advantages and disadvantages of private higher education institutions in the world dimension at the beginning of the XXI century.

The dominance of the private sector of higher education in terms of quantitative characteristics and quality of educational services is shown. The types of higher education institutions of the non-governmental sector, distributed in different countries of the world, are characterized. The peculiarities of elite private universities and colleges aimed at mass education are outlined. The significance of the positive experience of highly developed countries in the development of educational models in different countries is revealed.

The strengthening of such tendencies in the development of non-state higher education at the beginning of the XXI century as: liberalization, democratization, modernization of university autonomy, diversification, elitization, commercialization, integration, international coordination is revealed.

Based on the method of generalization, the results, conclusions and prospects of developing the selected problem are presented.

Key words: development, non-state higher school, free university, free higher school, internationalization, globalization, massification, democratization, quality of educational services.